

L' AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

OLOT — Font del Conill
(Dibuix de S. Junyent)

OLOT

A VILA DE OLOT, cap del partit judicial del mateix nom, es una de les viles més pintoresques é importants de la provincia de Gerona. Exten sos carrers y plasses en una plana situada entre la falda encarada á mitjdía de la montanyeta volcanisada, lo Montsacopa, y lo llit del riu Fluviá que, atravessant de part á part la provincia de Gerona, buyda ses aygues al mar propet de l' antiga Emporia.

La comarca de Olot sembla un anfiteatre grandíós que té per grades les altes branques del Pirineo que la naturalesa ha posat á l' esquerra del Ter pera que surte á la plana de Vich á enmirallar-la y regarla; y per arena ó plassa una porció de valls, separades una de altra per petites serralades y diversos cràters d' antichs volcans, que en los temps de llur activitat terraplenaren de basalto les fondes valls del Fluviá, del Revell y rieres de Bianya y Ridaura destruhint uns accidents pera ferne en son lloch uns altres.

La frondositat dels camps y prats dels voltants de Olot es constant; sos habitants, que viuhen en la increible multitud de masies escampades per la plana, no deixan reposar may llurs terres de una fecunditat may desmentida; y los industrials olotins han rublert de fábriques y molins los márges del esmentat Fluviá desde que comensa á tocar les cases de la vila fins més avall del famós cingle basáltich de Castellfollit, no deixant que ses aygues murmuradores donguen un sol pas sense fer moure un artifici ó altre de maquinaria; de tal manera, que los cent cinquanta metres de desnivell que marca lo

barómetro entre Olot y Castellfollit, poden contarse aproximadament sumant la altura dels salts d' aygua que son lo motor de més de una vintena de rodets y turbines.

La importancia de la vila de Olot, es deguda exclusivament al treball de sos fills, ó sia á la industria, agricultura y comers. No li vé de que Ulo ni Sículo ni Setúbal la fundessin, com alguns han volgut suposar, ni de que se la disputessin en temps antichs romans y cartaginesos, ni de que fos en la etat mitja una plassa forta cobejada per aquestos ni los altres ambiciosos, ni de que en ella fixés sa residencia son senyor, ni de que una ordre religiosa s' hi establís pera donarli la vida que altres poblacions reberen de elles; si Olot es una població important es degut al geni de sos fills y, á pesar del Sr. Paluzie, á la protecció que rebé de son senyor jurisdiccional lo abat de Ripoll.

En temps antich fou Olot un poblet de escassíssima importancia. Creyém insostenible que la antiga *Basse* de les taules de Ptolomeo haja estat la actual vila de Olot si la tal *Basse* fou una ciutat. Si ab aquell nom vol expressarse lo de una contrada ó comarca, aceptám com á bona la atribució de *Basse* á la plana de Bas, dins la qual se troba justament la vilá de que parlém, y en aquest sentit sembla que deu interpretarse algun document antich que á ella fa referencia. Ni documents, ni troballes d' objectes antichs donan peu pera creure que la antigüetat de Olot puga allunyarse més enllá de la dominació gòtica. Sembla fora de dubte que los moros la incendiaren y saquejaren en l' any 718 segons diu lo Sr. Pellicer en vista de un manuscrit existent en Sant Pere de Ripoll; però lo que es cert, es que en lo any 872 fou donat «lo lloch de Olot (en terres de Bas), ab sa *antiga* iglesia dedicada á Santa María,» á Ricimiro abat de Sant Aniol per lo rey de França Carles *lo Calvo*. Es regular que si era antigua sa iglesia altre tant devía ésser la població ó lloch, y per lo tant anteriors una y altra á la invasió dels serrahins, puig no es de suposar que s' anomenés antich un edifici construït després de la reconquesta quan apenes havían passat cinquanta anys desde que la comarca gironina havia quedat definitivament en poder dels cristians.

Desde 872 ensá se sab de gros en gros la historia de Olot, tot lo que sobre ella se diga referent á temps anteriors es in-

cert; y dihem que desde allavors se sab de gros en gros, perque desde aquella fetxa fins al segle XIII casi no venen á rahó de dos per segle los documents coneguts que de una ó altra manera parlin de dita vila.

Se desprén del document citat que la jurisdicció de Olot passá de les mans del rey de França á les dels abats de Sant Aniol y luego, sens que per ara sapigám cóm ni de quína manera passá á elles, la veyém en mans dels comptes de Besalú que en 1097 ne feren dó al abat de Santa María de Ripoll quals successors la guardaren sens interrupció fins á la abolicció del feudalisme.

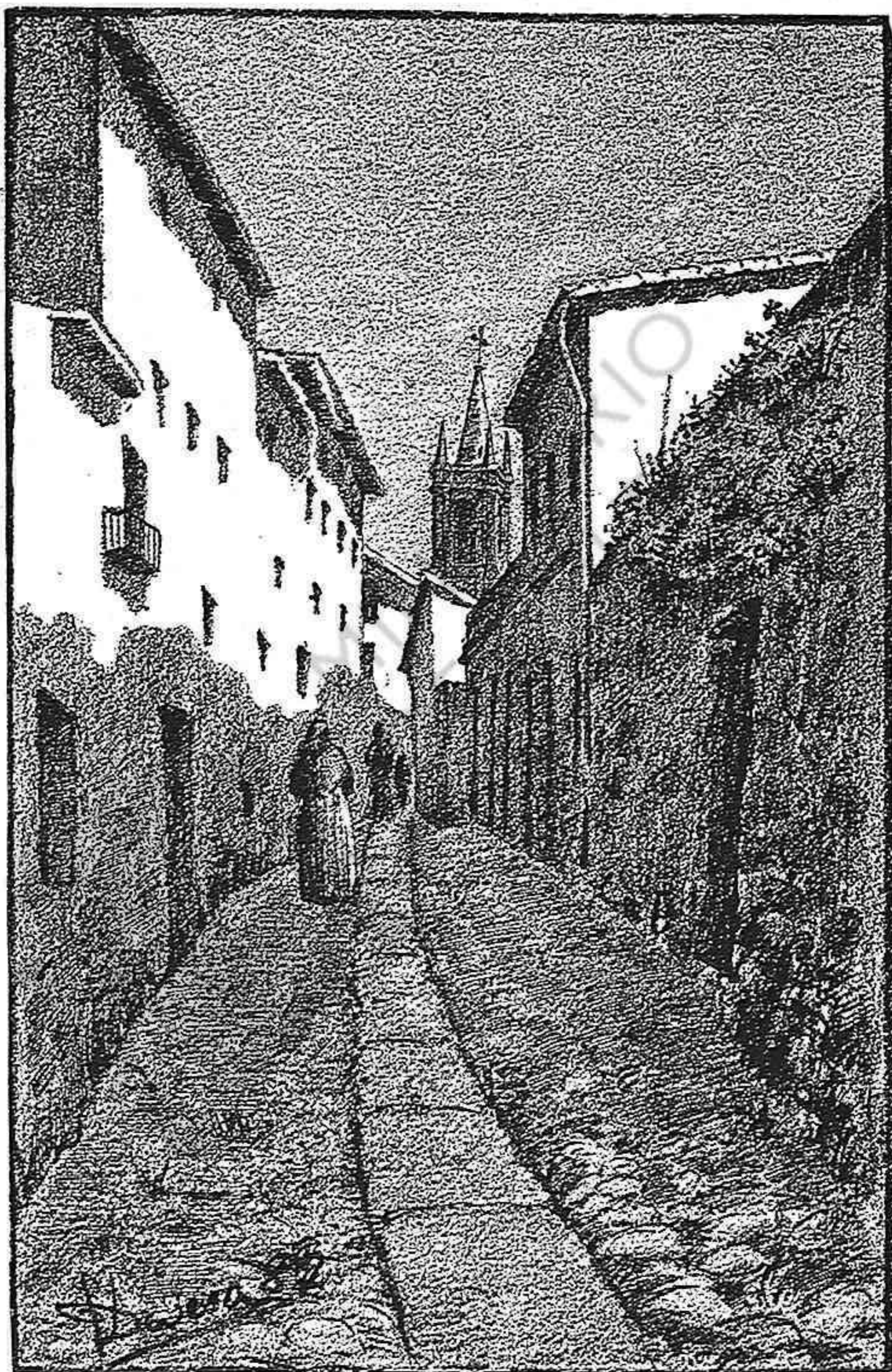
Com que sols nos proposám ressenyar lo desarrollo gradual de la vila de Olot sens entremétrens en sa historia civil, deixarém en silenci sos homes y sos fets pera parlar exclusivament de la vila y sa crescuda.

Finestra del Masbernát
(Dibuix de S. Junyent)

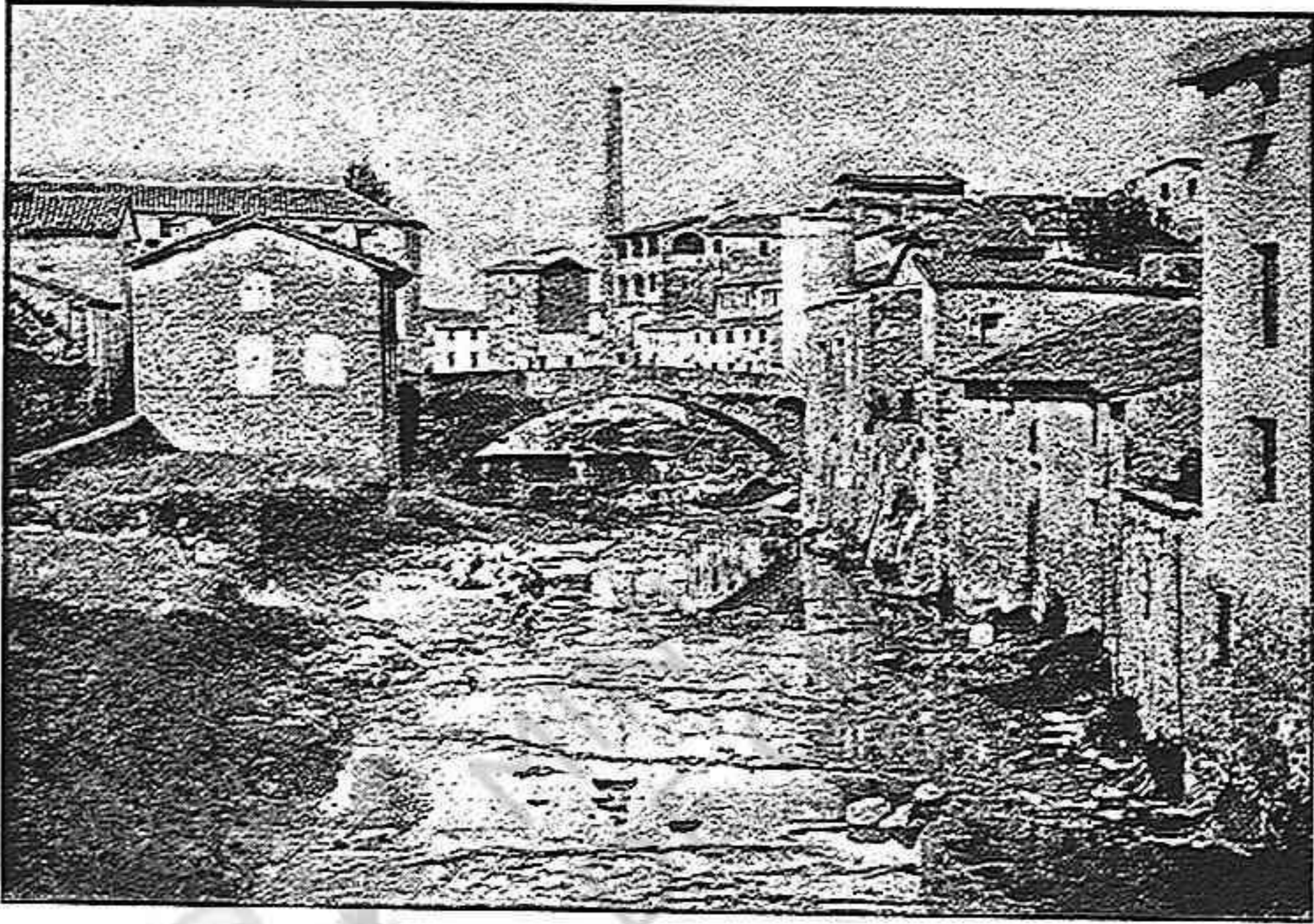
Alguns creuhen, seguint la opinió del Ilm. Marca, que la vila de Olot estigué en temps antich situada en la vora dreta del Fluviá, en lo lloch hont avuy existeix la casa de Masbernát (única que en tot lo terme de Olot conserva rasgos arquitecturals de la etat mitjana) fundats en certes runes antigues que 's conservan anys enrera y que avuy han desaparegut del tot, opinió á nostre enténdre destituhída de rahó per quan, además de ésser inverossímil que la població estigués en un costat de riu y en l' altre lo palau del abat de Ripoll y la iglesia de Santa María, hi há además que lo compromís suscrit per los prohoms de Olot á favor del Abat de Ripoll pera dotar

de muralles la població en 1221, determina perfectament lo sitial y además la grandaria de la vila en aquell temps. Segons dit document, consistía en lo terreno comprés entre la

OLOT — Carrer de la Cendrada, en la vila vella
(Dibuix de C. Devesa)

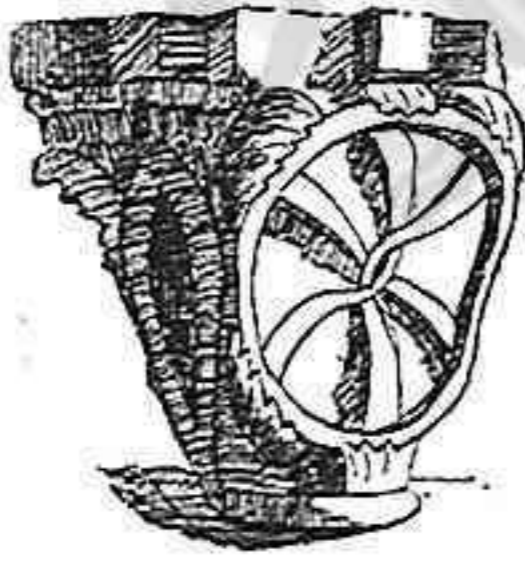
capella de Santa Maria (del Tura) fins al riu, per la part de ponent; de dita capella fins al Palau, per la part de tramontana; del Palau al riu, per sol ixent y per mitjdia li feya de muralla la cinglera basáltica que encaixona al Fluviá.

Pont de Santa Magdalena

(De fotografia de V. Grivé)

Dels edificis públics de Olot en aquells temps no 's té noticia, sinó de la esglesia de Sant Esteve, de la del Tura, del pont anomenat de Santa Magdalena y del Palau del Abat de

Ripoll fet fer, segons indica lo capitell trobat entre ses runes, per lo abat Peramola que ocupá la sede de Ripoll desde 1206 fins á 1212. De la esglesia del Tura ó de Santa Maria ne tenim esment per los citats *præceptum* de Carles lo Calvo y escriptura de compromís de les muralles; de la de Sant Esteve, per l' acta de consagració de la nova fábrika en 1116 y altres documents; lo pont que avuy encare subsisteix acredita sa antiguetat ab son caràcter arquitectural y la existencia del palau vé comprovada per la dita escriptura de compromís de 1221.

En varios documents dels segles XIII y XIV se fá esment de les industries á que se dedicaren los olotins, poques per cert, però necessaries totes perque la falta de comunicacions feya que cada comarca se hagués de proporcionar per sí sola tot lo necessari. Arribá un día que la industria olotina devía exténdres per ser excessiva en comparació de les necessitats de la contrada y lo Abat de Ripoll sollicitá del rey la celebració de dues fires anyals en Olot duradores quinze dies cada una, comensant lo día de Pentecostés la una y l' altre lo día de Sant Lluch, les quals foren concedides per lo rey Jaume II en 1314.

Poques son, per cert, les noticies detallades que poden donarse de la població de Olot relativament als temps anteriors al segle XV per rahó de que los terratrémols ocorreguts en aquella centuria la arruinaren completament, destruhint tot vestigi de les construccions anteriors á dita fetxa, no obstant de lo dit abans, per la referencia que en algun document se troba de obres de fortificació y millores del Palau del Abat (1398), es de creure que Olot anava augmentant cada día en extensió é importancia, confirmant esta creencia la concessió de Consolat y concell feta á Olot en 1400 per lo rey Martí, que si bé obehía més que altra cosa á mires polítiques, conforme á les corrents de aquella época, no per aixó deixa de parlar en favor de la importancia de Olot.

En los anys 1427 y 28 diferents terratrémols assolaren la vila, masíes del terme y llochs vehins de tal manera, que los pobres olotins que sobrevisqueren á tal cataclisme preferiren fer nova de sol á arrel la població á reedificar la arruinada, com consta del privilegi real donat per tal objecte. No sens contradiccions del Abat, quals interessos evidentment se perjudicaven, los olotins construhiren nova població en lo lloch anomenat Puig de Sant Esteve, ó sía al voltant de la esglesia de dit nom que ofereix condicions molt més ventatjoses que lo lloch hont estava la vila vella, encara que se prescindisca de la causa determinant de aquesta traslació, que fou, segons sembla, fugir dels alocs del Abat.

No per aixó deixaren de reedificarse les cases de la vila vella com ho certifiquen alguns ascensaments del segle XV que han passat per nostres mans, de lo qual resultá una població composta de dos grupos que s' uniren y aixamplaren de

una manera prodigiosa en la segona meytat del segle següent, en que la població de Olot prengué un increment inexplicable.

En los anys de 1540 se comensá lo engrandiment de Olot, mes de dues centes cases se construhiren en cosa de vint y cinch anys: se construhí la casa del Comú y se aixamplá dues vegades en la década de 1560 á 70, se feu l' Hospital, lo convent del Carme, la casa del estudi públich ó *escola*, se con-duhiren á Olot les aygues de la font que avuy s' en diu de

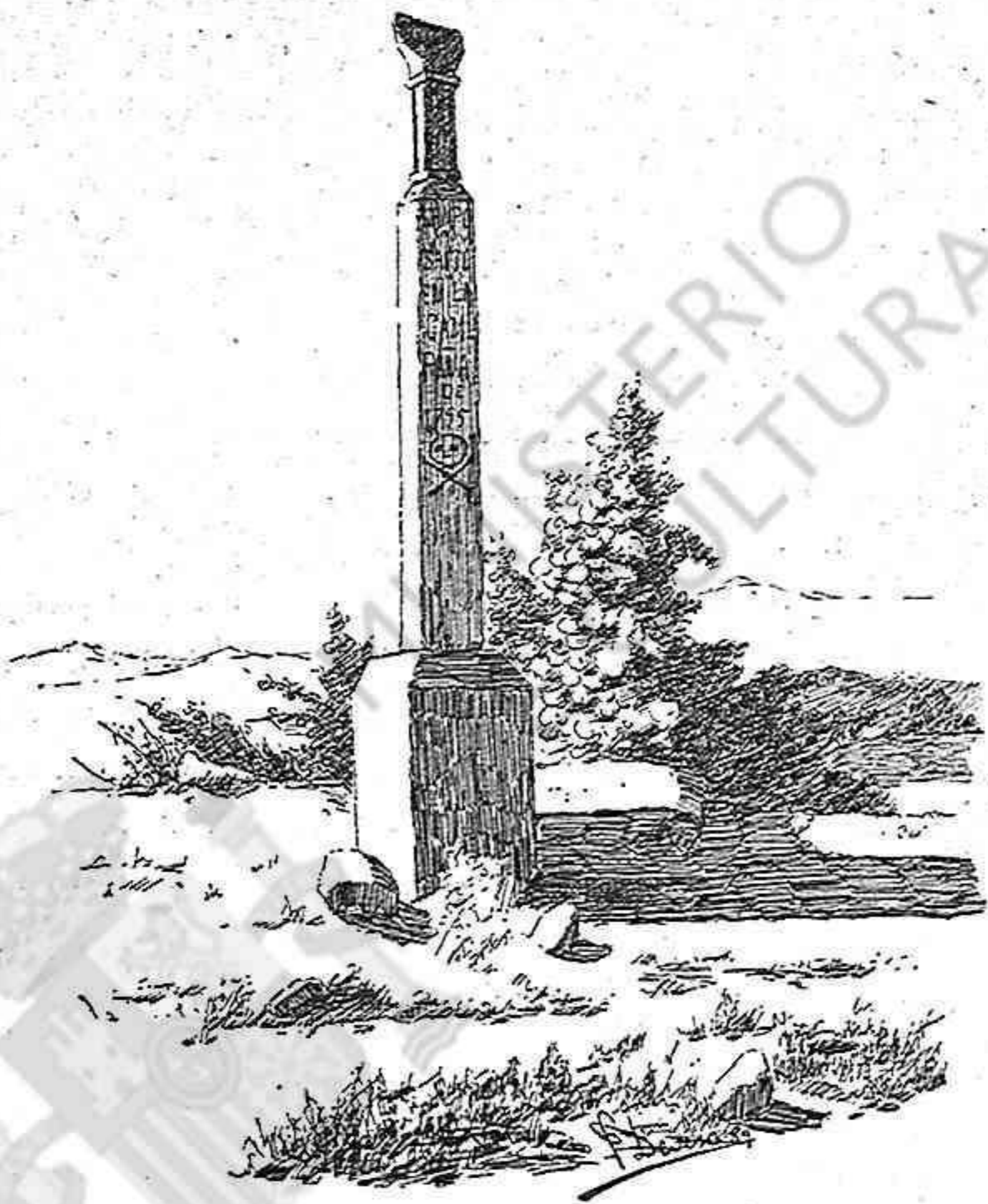

Sant Roch per rahó de la capella que allí se construhí en 1594. Se feren també á costes de la vila los ponts de Sant Roch y de Sant Cosme, finalisant aquest segle ab la segona reconstrucció de la capella de Nostra Senyora del Tura comensada en 1595.

Los progressos industrials de la vila de Olot serían inexplicables si en los llibres que se conservan en lo arxíu municipal no s' hi llegissen al costat dels noms de les persones que s' hi citan los oficis é industries á que se dedicavan com y també en los llibres de baptismes. Aixís havém pogut informarnos de que en aquell temps, á més dels oficis comuns y que indispensablement han de haverhi en totes les poblacions, com sastres, sabaters y altres consemblants, hi havia en Olot pedrinyalers, daguers, espasers, savoners, parayres de panyos y barretines,

cardadors de llanes y estams, agullers, fundidors de aram, blanquers, paperers y tots quants altres oficis eran dependents ó auxiliars d' aquestos.

Los trastorns polítichs y pestes que afligiren á Olot durant lo segle XVII detingueren, com es natural, lo increment iniciat

Padró del Triay
(Dibuix de C. Devesa)

en lo anterior, tant per la inseguritat que tot desordre porta en sí mateix com per la falta de medis en que se trobá la vila, comprovada per lo fet de haver encunyat moneda durant la guerra de 1640 y per la súplica elevada al rey per los cónsols de la vila després de dita guerra, demanantli facultat pera gravar ab impostos los articles de consum á cambi de una fidelitat que no havían tingut los olotins. A pesar de tot se instalá en est segle lo convent de frares caputxíns destruhit en 1835.

Passada la guerra de successió torná Olot á son estat normal y comensá una nova época d' engrandiment y de millores. En la primera meytat del segle passat se renová la conducció de les aygues, se feren fonts públiques de cert aspecte monumental, com las del Angel y del Conill, que per etzar se conservan, y la de Sant Franch que ha desaparegut; se reconstruhí, engrandintla tal com avuy 'es, la esglesia de Nostra Senyora del Tura. En la segona meytat de dit segle se feu nova la esglesia parroquial y se construhí l' Hospici ab los bens y rendes que D. Anton Llópis, vehí de Olot, llegá en testament pera fer un col·legi de la Companyia de Jesús, (que allavors fou extingida) ab bens procedents de la Pía Almoyna del Pa Comú y altres que arbitrà lo Ilm. Lorenzana, bisbe de Gerona, president de la junta de dit Hospici.

En 1783 se tractá de aixamplar la vila per lo costat de mitjdía, però no pogué portarse á cap lo projecte per causa de la oposició que en un principi feren á ell los propietaris dels terrenos en que se havia de edificar y luego les guerres ab Fransa de la última desena del segle passat y primeres del present, en que Olot sufrí no poch com ho demostra lo haver fet un cementir exprés pera enterrar les víctimes de la primera de elles, acabaren de impossibilitar que 's portés avant lo aixamplament en qüestió.

Mentres los agricultors acabavan de netejar de *tussols*, ó sia, de caps de penya volcánica les terres vehines á la vila, los industrials dedicavan llur activitat en la fabricació de la barretina, faixes, paper, cuyros, mitjes, cárdes, savó, en los famosos pintats de indianes y altres articles que en aquell temps gosaren de justa nomenada y que ocupavan infinitat de persones dels poblets del contorn á més de la casi totalitat dels vilatjans, y no poques en poblacions llunyanes hont anavan á establirse molts olotins, pera vendre les manufactures de llurs compatricis.

Les industries olotines que més temps se han conservat, puig datan de més antiga fetxa y avuy segueixen explotantse, son las del paper y la dels curtits deixant apart la dels barretinayres que ha fet famosa á la vila per sa antiguetat é importancia. La industria de les mitjes fou á bon segur la que sense ser antiga arribá á tenir en poch temps més desarrollo, puig,

segons diu lo Sr. Paluzie, eran més de mil los talers de aquest género que treballavan en Olot y poblets vehins á principis del present segle.

Avuy en día continúa éssent Olot una població industrial, però no té la importancia que en aquest sentit tingué en lo segle passat y principis del present. Les causes que explican aquesta decadencia son moltes, algunes de caràcter local, però les que han influït en la industria olotina de una manera més decissiva son de caràcter general y qual estudi necessita un espay que no podém donar al present article, que tampoch está escrit pera aquest fi.

Pera fersé cárrech de com se conreuharen les lletres en Olot llegescás lo catálech de olotins il-lustres que posa lo Sr. Paluzie al final de sa Historia de dita vila, molts dels quals son éscriptors. Les belles arts no foren tan afortunades en temps antichs, encara que los músichs tingueren en anys enrera certa fama. La pintura y altres arts del dibuix, comensaren á conreuharse en lo segle passat gracies á la fundació de la escola de Belles Arts feta per lo Ilm. Lorenzana en 1783, y si desde allavors fins al temps present no havia sobresortit ningú en elles, més es degut al defectuós sistema de ensenyansa que estigué en ús durant molts anys que á la falta de ingenis capassos de dar celebritat á sa pátria dedicantse á les Belles Arts.

Al entrar en nostre segle deixám la tasca perque éssent més copiosos los datos nos farían dar á nostre article una extensió desmesurada sens necessitat, perque lo dit basta pera donar idea del increment gradual de Olot y ses industries.

JOSEPH SADERRA

Olot, Setembre de 1889.

Clau de la parroquial (sigle xv)

LA GUILLA

(CROQUIS PYRENAYCHS)

MANTET, lo primer poble francés entrant per Camprodon, es format d' un grupo de casas d' aspecte miserable.

Las viviendas son d' un carácter tot primitiu, y donan idea de la frugalitat de la vida en los pobles del cor dels Pyrineus. Al véurelas, un pensa en cóm deuhen passarshi los días rigurosos d' hivern.

Los moradors, esquerps y d' aspecte brut, s' extranyan de veure algun foraster que 'ls demani quelcom; llurs fesomías son inescrutables, la estatura més baixa que alta, y gayre be tots tenen goll.

Per aixó s' adona més tothom qui hi va, d' una casa més neta que las otras, no fa gayre renovada, es á dir, s' han omplert de cals los intersticis que deixan de códol á códol en las parets foranas, y s' hi ha fet una pastera que treu sa conca enfora 'l carrer. Als baixos hi há corral y pallisa, y en lo pis, per hont s' entra á la casa, no hi há pas més que una llar bastant grossa ab bons ascons al davant, las bigas del sostre semblan cremadas; al entrarhi s' ha de passar una bella estona ans no s' hi veu, tan es negra y fosca la cambra. Una porta sempre oberta, deixa veure dos macissos llits de roure. Per las clapas de fusta nova, 's veu que s' han tapat las escletxas del paviment, que donavan pas al baf del corral.

Donchs allí hi viu l' encís de tot lo poble, l' únich perfil de dona entre tantas caras sens expressió, que fa aturar al jovent que va de pas per Mantet. De bona planta, ulls grossos, nas

correctíssim y un somriure qu' enamora. Fa dos anys que no té pare, y ara no queda home á la casa, ja que no hi há sinó la mare y una ávia que passa dels vuytanta.

Era una tarda de Juliol y 'l sol batía de plé á plé damunt las teuladas de llicorella del poble. La Llucieta era á fangar en un camp que tenían en la pendent que va de la collada á Mantet, ab las mánegas retrossadas, rebent la soleyada al cap y á la esquena; á unas cent passas ressortía, lluhint al sol, lo blanch de la cofa y del tros de camisa que deixava veure la faldilla recullida.

Venint pel camí de Pí, aparegué en la collada un jove alt y de forta musculatura, que 's destacava entre la siluheta de las montanyas y la netedat del cel; anava á bon pas y cantant. Passats uns quants pins borts, á la vista de Mantet, y baixant, entrá en la petita regió dels conreus; s' adoná de la Llucieta, qu' estava d' esquena, pará la cansó y s' hi acostá fins á ferli una abrassada y un fort petó.

La noya girá la testa mostrant la cara d' hont rajava copiosa la suor; y d' un ayre entre rialler y agraviat:

—Ets tu Zidro. D' hont vénas?

—De veure 'ls minayres de Sagorra. Digam suara ab que pensavas.

—A fe no pas ab tu, brigant. Prou m' estava ataleyada ab el trebay.

—T' hi pas espantada ab la fressa del xuclar.

—Massa, Zidro. Es pas ben fet de soptar una minyona d' aqueixa faysó.

—Mes quan nos manca poch pera beure á una mateixa tatza...

—Ho cregas pas, boñratxot. Te cal mudar de vida. Es pas fent la contrabanda que m' haurás á mi.

—Vaja, que si 't faig nosa, me 'n baixo al poble.

—No m' agradas ni 'm desplaus. Massa ho coneixes, Zidro.

Y l' Isidro acotava 'l seu cap petit, rublert de pel roig, y 's posava á pensar.

Ell mudar de vida. Orfe, y lliure com l' isart. Com ell saltant las timbas y amagantse en las boscurias, y com ell exposat á caure en mans del cassador.

Aquells instants d' angoixa aplacat á terra, cobert per las matas, ensá y enllá amagats los paquets de contrabando, espiant si 'l guarda forestal ó 'ls gendarmes haurán passat de llarch vora son amagatall, se tornavan de satisfacció en quan los havia fet escapar la presa. Aixís mateix en las afraus del Capcir, quantas voltas havia despistat als que 'l seguían á risch de rompres la crisma.

Per cap diner hauría cambiat aquella llibertat que tant s' avenía ab son temperament; may per may hauría volgut esclavisarse ab un ofici. Y sent aixís s' havia enamorat! Un cop casat ab la Llucieta, no podria trascar may més per las montanyas, y l' idea sola de fixarse en un poble fent de pagés ó parant tenda, li capgirava 'l cervell.

Per altra part ella no 'l volía tal com era, y com l' afecte que li duya no era dels que fan passar per sobre de tot, podria molt ben ser que un altre se la emportés.

Lo fet es que 'l jove enamorat, en tan deliciós com indecís colouqui, feu que la noya abandonés la feyna, y deixaren abdos escolarse los quarts y las horas tranquilas de la tarda fins que s' aná atansat lo capvespre ab majestuosa lentitut, dins d' aquell quadro grandió, ab lo poble al fons de la conca y 'ls alts y alterosos puigs per testimonis de llur amor y la immensa y llisa volta del cel per tot dosser; sens cuydarse de si algun qu' altre caminer qu' anés de Pi á Mantet pogués veure'ls y vescantarlos pel poble.

De sopte digué la Llucieta:

—Me cal 'nar á casa meua.

—Te faré companyía afins abaix, ho vols Llucieta?

—Aném, tu mateix, Zidro.

Y anaren baixant sens apressegar-se, la noya ab l' eyna al coll, ell ab la vara á la esquena.

Poch á poch unas remors succehían á las altrás. Los grills comensavan llur cansó y de tart en tart se sentía lo lladruch del gos d' algun cortal. La campana de la parroquia tocá á rosari.

Ab menys d' un quart foren al entrant del carrer, y 's despediren sens donarse la má:

—M' has pas dit lo que volría.

—Qué vols saber, Zidro?

—Lo que jo 't som dit tantas vegadas. M' estimas?

—Ho sé pas, y á dirte cert, si ho sabés no t' ho diría. Qué n' has de fer? brigandó.

Y cadascú tirá pel seu camí.

Lo minyó, cap á una casa que feyan d' hostal, á menjar un bocí y fer un son fins á la matinada, que volía anar á Setcasas y á Camprodon á provehir.

Al entrarhi, l' amo, que feya de carter, li digué:

—Ah, dropo; te diuhen *la Guilla* de mal nom, y á fe que ho ets de fet, que 'ns vols robar la viram del cortal nostre.

—Qué vols dire?

—Créuas que no 't som vist á la collada quan festejaves la Llucieta? No ets de cap poble y te 'n vols endur lo que assí tením de mellor.

L' Isidro no contestá aquesta vegada, y aixó que en altra ocasió se li hagueran encés las sangs. No pensava alashoras ab lo carter.

Quan al endemá ans de trench d' alba, sortí de la casa, al ser á dotze passas, eixí 'l carter á la finestra y aixecant lo puny digué entre dents:

—Malehida au de pas, l' infern se t' emporti! No l' haurás pas tu la Llucieta!

Las tres donas de ca la Llucieta, s' estavan treballant á casa en la cambra de la llar; l' avia filant, la mare y la noya fent formatge. Damunt l' ascon, vora la vella, una gata negra hi feya un son tranquil tota arreplegada com una pilota. Una lloca ab sos pollets trascava per l' empostissat; y la Llucieta 's cuydava de tant en tant d' un pollet avorrit, tal volta per haver sortit negre, quan tota la llocada tirava á clar.

A lo millor lo senyor rector entrá, després d' un «Ave María» degudament respost á chor; y totas s' enlestiren á ferlo seure.

—Qué 'us porta per ci, mossen Jaume?

—Hauría assegurat que foreu á cassera; com abans d' ahire l' obriren y hi sou tan afectat.

—Bona gent, vinch de cassera á n' aquesta santa casa.

Lo rector prengué un ayre volent dir que 'l portava assumpto serio, y, apoyant la barba en lo bastó:

—Vos volen penre la noya.

—Qué diheu ara? y donchs que hi há, mossen Jaume?

La Llucieta, sens mirar ni badar boca, anava exprement ab las mans la nata pera escorrer lo xerigot.

—Lo noy Jiu, lo carter, diu que la volría dur á l'altar. Per ma part trob qu' es bon partit, y d'altra part crech ja s' ho tenen parlat ab la noya.

—Y qu' está ben aposentat. Y bé, qué hi diuhes, Llucieta?

—Ni m' agrada ni 'm desplau, mare.

—No te dich aixó, burranga. Te dich si t' hi vols casar.

La noya feu com si rumiés una estona, y girant lo cap á un cantó:

—Y bé; m' hi casaré.

Y poch després se doná l' assumpto per llest; se parlá de interessos, després la conversa 's feu més general; se parlá de las *grandes manœuvres* que 's preparavan á Montlluís, de la vaca que se li morí á n' en Cisco del Rech, del mal causat per un ayguat en l' hivern últim, y mossen Jaume se 'n aná á sa feyna; y las donas restaren com si cap gran cosa hagués passat.

Lo camí de Mantet á Nyer, passant pel corriol que queda á la vora de la Canal, se pot dir qu' es esgarrifós. A vegadas se voreja un cingle espedat de vint ó trenta metres, y al fons remoreja la riera mentres la banda oposada es plena de vegetació.

En un d' aquests passatges se trobaren l' Isidro que venía de Nyer, y la Llucieta que anava en direcció contraria.

—Vas á Nyer, Llucieta?

—Sí, y á Oleta.

—Me deixas fer com l' altra vegada que 't vaig veure?

—Ho probis pas.

—No sias alarba. Una abrassada y fora.

—Ho vuy pas, Zidro.

—Qui 'm veurá? Deixa fer.

—Deixam estar.

—Mira que porém rodolar tots dos á la ribera.

—Foras capable, cobart.

—Y á qué hi vas á Oleta?

—A fer crompas per la nossa.

—M' ho pensava, traydorota. Donchs ja que no has d'esser meva, un pató, lo darrer y may pus te veuré la cara.

—No pot esser.

—Vols que 't fassa companyia afins á Nyer.

—Massa conech lo camí, sempre vay sola.

—També porías caure.

—Aixó tu, que sembla avuy que portas un poch massa d'aniseta d'Espanya dessota la pell.

—Que díuhas, Llucieta? Donchs vinga un pató y adeu per sempre pus.

—May!

L' Isidro que feya estona la tenia presonera de sas mans de ferro, sens gosar á besarla, se n' aná en direcció de Mantet deixantla que fes sa ruta.

Lo pobre anava apesarat, y, com més camí feya, més ideas y cosas extranyas se li encastellavan en lo cervell. Se contemplava sol y vern, volguent arrelar en la terra y volguent volar per l' espay; barreja de desitjos é ilusions diverses. Ab fermes y bons propósitos sense poderlas complir, volguent fer bona vida y rebelántseli tot lo sér á aquesta sola idea.

Pensava per una part que aviat ne tindria prou d'aquella vida de montanyas y de sobressalts contínuos, mes si l' haguesen tret de son element, s' hauria anat acabant depressa, depressa.

Se li agegantaren per moments los refusos de la Llucieta y 's mirá com un sér rebutjat pel mon.

Ans de arribar á Mantet girá en direcció á Espanya y s' endinzá per corriols per ell ben coneguts fins que arribá á trobar lo pastor d'aquest poble.

Begué llet en abundancia, y tirá amunt, amunt y aná á tocar á Molló y rodá alguns días per aquells pobles fins á Cerdanya.

Un dels darrers días d' Agost, entrá á Fransa passant á vora

d' Angostrina, y, ben carregat de contrabando, tirá en direcció als estanys de Carlit ab lo propòsit d' entrar al Capcir.

Era de nit, y tota la tarda havia estat núvol, y comensá á ploure fins que 's descapdellá una tremenda tempestat.

L' Isidro, avesat á altrás de més fortas, tractá senzillament de buscar una bauma pera aixuplugarhi 'ls paquets que duya.

Sense por de ningú, allá dalt, entre aquells cims, se posava á cantar ben alt y semblávali com qu' esbargía sas penas.

Mentrestant lo trontoll de la tronada creixía, los llampechs zitzaguejavan entre la negror del cel y reflectantse un moment en las ayguas del estany Llat, enllumenant las llisquentas rocas contra las que hi batía bronzenta la pluja, esferehían las graulas y 'ls isarts.

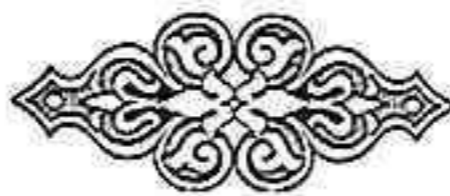
La foscor qu' embolcallava aquellas regions era imponent y esglayadora, quan no l' esqueixava la claror de la centella, y apareixía l' Isidro, espitregat, foll, canta que cantarás, com rihent del espectacle sublim de la Naturalesa.

Días més tart passaren uns excursionistas que anavan al cim de Carlit, y trovaren uns farcells sota una bauma. Al obrirlos vegeren que contenían xocolata, ayguardent y mistos.

Lo guía furetejant pera allí vora, trobá un cadavre, y exclamá:

—*La Guilla!* Lo llamp l' ha mort!

J. MASSÓ TORRENTS

MOVIMENT REGIONAL

Densá de l' última revista publicada sota aquest títol ha fet sa vía lo discurs del President dels Jochs Florals d' enguany. Copiat, traduhit y celebrat fora de Catalunya, rebent son autor alguna felicitació de nota, pot dirse que ha sigut ben rebut per tot allí ahont comensa á treure guspiras l' esperit regionalista. Aixó no obstant, no tenim perque esmenar lo judici que L' AVENS ha emés á propòsit del aplaudit discurs.

L' han traduhit y copiat en la península y en América, empró li ha faltat lo que manca constantment al catalanisme literari: la sanció popular. Ha delectat als homes de lletres y ha enardit á los ja convensuts, mes no ha trascendit allá ahont convé trascendeixin los entussiasmes quan se volen portar las ideas al camp de la vida pública.

Si es un bon treball literari, no ha resultat un programa del catalanisme polítich ni menos un d' aquestos documents que marcan época per llur ressonancia en lo moviment regenerador de un poble.

—La base quinta del nou Códich Civil ha sigut esmenada, y ab aquest motiu la premsa catalanista, ab un optimisme no prou justificat, ha cantat victoria.

¿Ha obehit la reforma á la pressió que puga haver exercit la celebració de meetings y las protestas redactadas?

Nosaltres que estimém en molt lo que significan las reunions y aplechs haguts ab motiu de la base quinta, si podem concedir importancia á la esmena de la base, no podem creure, en cambi, que la actitud presa haja influhit gayre sobre la resolució del govern centralista. Perque estém massa acostumats á veure com á Madrid se prescindeix del clam de las provincias, sempre que desitjan sortirse ab la seva los explotadors de la política.

La base quinta s' haurá reformat perque no hi hauría interés per part de son redactor ni del govern en sostenirla. Massa bé saben l' un y l' altre que los representants legals de Catalunya los hi son propicis, com amichs agrahits, y d' ells poch havían de témer. Saben, además, que l' esperit públich ara per ara no es capás de res. D' altra manera, la representació catalana en las Corts y Senat sería més que representació legal.

—No capigueren en lo número passat de L' AVENS algunas novas de actualitat, haventhi en ellas las relativas á la creació de duas associacions més, plenas de bon esperit regionalista.

Una es lo Centre Catalá de Olot, presidit per lo Sr. Vayreda, formant ab ell lo restant de la junta tot l' estol catalanista, temps ha conegut, d' aquella vila.

L' altra associació es lo Centre Catalá Agrícola é Industrial de Vich y sa comarca, qual fundació vingué precedida de un document circulat en abundó, redactat ben bé á la catalana.

Bé va saber iniciarse lo Centre Catalá de Vich y mellor encara ha sabut donar son primer pas, qual resultat esperan ab ansia quants s' ocupan de regionalisme á Espanya, perque tal vegada ell vinga á resoldre un punt important y de trascendencia pera Catalunya.

Lo ocorregut es lo següent: pera cumplir ab la ley d' associacions, lo Centre

enviá copia de l' acta de constitució y nombrament de Junta al Govern Civil de la Província per conducte regular, essent l' acta redactada en catalá. Lo representant del govern central en la província, ha retornat lo document per no estar escrit en l' *idioma oficial*. Y en aquest punt la Junta del Centre Catalá de Vich, creyent estar en terreno ferm y dintre la legalitat, s' apel·lá al mateix Govern Civil contra la resolució presa. Lo governador ha retornat novament la documentació, no cursant lo recurs d' alsada per estar escrit en catalá.

En vista de lo qual la corporació vigatana, segura de que ha obrat bé, recorra en alsada directament al Ministre contra la disposició del governador, en document important quina lectura recomaném.

Lo problema está plantejat.

¿Quín resultat tindrà aquesta demanda? ¿Será decisiu?

—Mentres s' escampa la propaganda regionalista, mentres poch á poquet la idea nova va apoderantse de las conciencias despreocupadas, y ¿per qué no consignarho? fins de las preocupadas per la política madrilenya, mentres aquest progrés se realisa, surten de tant en tant los enemichs del regionalisme, que solen serho per passió y desconeixement de la idea, pretenent combátrel, negantli importancia, ó comentantlo á sa manera.

Darrerament hem apuntat duas manifestacions anti-regionalistas, provinentas de Madrid. Una firmada per Ortega y Munilla y publicada en forma de correspondencia en un periódich americá, escrita ab tota aquella lleugeresa madrilenya exempta d' estudi y d' observació séria, digna de qui passant per una ilustració en son pays, se 'n va á viatjar pe l' Nort d' Europa sense conéixer més llengua que la castellana, alabántsens de la calaverada.

Lo Sr. Ortega y Munilla al ocuparse del moviment catalá no més ha fet que omplir la necessitat d' enviar una correspondencia, pera cumplir lo compromís contret ab l' empresa del diari. Es dir: ha fet de corresponsal com quan denigrant á la mare pátria en formas més ó menos literarias, no pára compte en la sustancia de lo que escriu, seguint en aixó, encar que molt distant per la trassa, las petjadas del ilustre orador Castelar quan era corresponsal de *La Tribuna* de Buenos-Aires, abans de la Revolució de Setembre, que li valgué réplica séria, contundent y reflexiva de nostre extingit compatrici Gil Gelpí, alguns de quins párrafos podrián recordarse al Sr. Ortega Munilla, y encara avuy mateix al celebrat orador republicá.

Nostre colega de Buenos-Aires *L' Aureneta* ha contestat degudament al corresponsal madrileny y creyém que ja n' hi há prou ab lo que li diu.

En quant á l' altra manifestació á que 'ns hem referit, no es nova. Ha estat originada per lo discurs contra 'l regionalisme, llegit per lo Sr. Sánchez Moguel al ser rebut en la Academia de la Historia de Madrid.

Lo treball aquest, que tractava ab cuydado y por del moviment catalá y del vasco-navarro, anava més que tot contra 'l renaixement gallego. Sortí á la defensa dels ideals regionalistas de son pays lo Sr. Murguia y tant bé ha impresionat á los compatricis del autor, que desde Cuba, mil doscents gallegos emigrats, han felicitat al Sr. Murguia ab un document regionalista dictat per lo més pur bon sentit, que prova bé la creixensa de la idea y fa tenir esperansa en lo pervindre.

—Lo *Teatre Catalá* ha comensat la temporada de 1889-90 lo día 21 d' aquest mes y promet tenir contínuament atreta l' atenció ab lo número de sos estrenos y la diversitat dels autors.

La companyia, ab petites variants, es la de costum. La llista d'obras noves anunciades per la empresa es aquesta: «Lo Compte de Pallars» tragedia de D. J. Maluquer y Viladot; «Lo Padri» comedia en un acte de D. J. Riera y Bertran; «Rey per Rey» drama, de D. J. Marti Folguera; «Rey y Monjo» drama tragic, de D. A. Guimerá; «La Rondalla de l'Infern» y «Lo Guarda Agullas», dramas de D. F. Soler. Ademés d'aquestas, quals estrenos se donan per segurs, s'anuncian aquestas altres: «L'Embaixador de Reus», comedia de D. J. Feliu y Codina; «Vesten Anton...», comedia de D. A. Llanas; «La Carta de Navegar», comedia de D. F. Soler; «Ateos y Creyents», drama de D. R. Bordas; «Las Bodas de Plata», de D. J. Molas y Casas; «Lo Monjo Negre», drama de D. F. Soler; «La Gelosia», comedia de D. J. Marti Folguera; «Noyas», comedia de D. J. M. Arnau; «La Borda», drama de D. J. Marti Folguera; «Barba-Roja», drama historich de D. F. Soler; «La Dona Honrada», drama de D. J. Marti Folguera; «Boria Avall», comedia de D. Conrat Roure; «Lo Badall d'en Carreras», pessa de D. J. Molas y Casas; «Lo que son las donas», pessa de D. Salustino Ferrer; «Pells de dona y de cunill», pessa de D. J. M. Pous; «Lo Pagés de Remensa», drama de D. M. Ribot y Serra; «La Boja», tragedia de D. A. Guimerá y «La Puntayre», comedia de D. M. Ribot y Serra.

Los días d'estreno serán los dimars y dijous.

Se troba un xich marcada la tendencia al enlluhernament del espectacle, iniciació del mal gust, al veure anunciar á la empresa que per la quaresma vinenta se posará en escena «Judas» *encara ab més riquesa* que la temporada passada. Y diu, ademés, que 's treballa pe 'l nou decorat de altres duas obras d'espectacle. Tendencia que 'ns mortifica un xich.

—Hem llegit ab atenció un article publicat en *El Archivo* de Denia, titulat «Nuestro Regionalismo» baix la firma del Director Roch Chabas pbre. Ab claretat de método y lloable franquesa, aquest laboriós escriptor declara, contra certas sospitas á que havia donat peu son discurs de gracias en los Jochs Florals de «Lo Rat Penat», que 'l seu regionalisme no arriba al terme de la política.

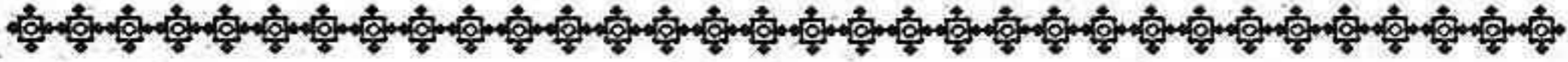
No es sol lo Sr. Chabas en aquesta actitud; com ell n'hem sentit alguns á Catalunya, á Mallorca y á Valencia. Empró son pochos los que ab franquesa y claretat parlan y menos los que publican llur opinió. La qüestió de separatisme sempre brolla confosa per entre-mitj d'aquest tema, espantant als uns y anardint als altres. Per ara semblan ben dibuixadas tres tendencias: una de política, no separatista; altra de política separatista y finalment una tercera de regionalistas solament literaris. Ab tot, los més divagan ó tenen punts de mira propis á falta de un programa concret que 'ls uneixi com partidaris de convicció feta.

—Los partits federal, y fraccions del conservador y tradicionalista s'amparan de la tendencia regionalista en oposició als demás partits y per conveniencias de escola. Se comprén: ara com ara; tant desprestigiats com se trovan tots, es precis apartarse ó distingirse de la massa vividora buscant lo costat que més afavoreixi. Lo regionalisme es encara un camp verge, es ademés poch definit per la generalitat; las simpatias per ell, cada día s'extenen més. Aixó y la mica de bona fé que puga haverhi, fa que s'hi acostin aquells partits extrems.

Ara de poch, los federalistas valencians han redactat un projecte de Constitució del Municipi federal, y al estil de la Constitució Catalana redactada per los federalistas á Barcelona pochos anys enrera, que reconeixia la llengua nostra com oficial, ells los valencians entre las proposicions aprobadas, n'han posat una

perque l' idioma oficial s'ia 'l valenciá. Hi hagué qui creya convenient que no regís tal acort fins als vint anys de promulgada la Constitució, servint aquest període de temps pera ensenyarse la llengua valenciana en las escoles.

Mes en definitiva, va acordarse que la comissió d' ensenyansa fixi la época oportuna pera donar caràcter oficial al valenciá.

BIBLIOGRAFIA

JOCHS FLORALS DE BARCELONA. *Any XXXI de llur restauració. MDCCCLXXXIX.*
 —Barcelona. Estampa «La Renaixensa», Xuclá, 13, baixos.—MDCCCLXXXIX.
 —Un vol. de 27 X 17 centímetr. y 218 págs.

Lo més culminant del tomo es lo discurs del President D. Angel Guimerá, de magnífica forma literaria, rublert d' imatges oportuniíssimas y de conceptes brillants. Com los Jochs Florals no han sigut més que una institució literaria, aquí podríam acabar lo judici del discurs, però com aquest té altrás pretensions, deuría examinar-se també baix lo punt de vista polítich é histórich. Son defecte capital es lo de introduhir á Catalunya la oratoria castellana de que tant s' ha malehit; pera ferse passar com á programa del catalanisme, com se preten, es massa poétich; no 's poden estudiar las extranyas apreciacions históricas que conté, perquè 'l temor de si son puras imatges poéticas desarma. Creyém que aquest sistema pot ser nociu pera Catalunya si s' extén massa, y per aixó 'n fem esment; altrament estém en la convicció de que qualsevol altre ab igualtat de talent y trassa que 'l Sr. Guimerá podria fer un discurs á Castella probant tot lo contrari. Lo sensible es que hi há catalá que 's pren de bona fé lo que se li diu per aquest procediment declamatori y agafa á tothora un ayre d' ofés contra Castella, sens recordarse de lo molt que hem perdut per nostra propia culpa y de lo que costa avansar camí per las dificultats y desavinensas que trobém entre nosaltres. Lo poble catalá coneix que té defectes, y bo sería tenirlos en compte pera obrar d' una manera decisiva.

Per lo demás se pot dir que ha estat un any fluix, com ja 's desprén del veredicté del Consistori. *La flor natural* no es més que una *joguina* com diu son títol, y com á tal ben feta y bufona, pero que entre 110 composicions que han obtat al premi no n' hajan eixit de més pes, es un trist dato estadístich.

Sobressurten també las duas composicions de D. Agustí Valls y Vicens «L' Abet del penjat» guanyadora del segon accéssit á la *englantina*, y «La primera Comunió» d' una delicadesa y sentiment que no s' acostuma á veure sovint en la poesia de certámen.

La poesia humorística «A la María Antonia» del Sr. Pons y Massaveu, es tan fresca com ben ensopegada.

També las «Cobles arromañades á honor de Madona Sancta María de Ripoll» es composició en que abundan bonas qualitats. Se pot dir, en general, que la poesia inspirada en lo lema *fé* sobrepuja á tota altra enguany y que 'ls autors que 's dedican á aquest género son los quíns fan millors versos.

L' estudi del Sr. Puig y Cadafalch «Notes arquitectòniques sobre les esglésies de Sant Pere de Tarrassa» queda fora de la apreciació que en conjunt hem fet del present volum. Es un treball que aplaudim de veras y en quín l' autor se posa en camí de ferne de molta válua.

BREU COMPENDI CRÍTICH *de la vida del gloriós català SANT JOAN DE MATA fill dels Barons de Mataplana y fundador de la Orde de la Santíssima Trinitat, Redempció de catius, compost per PAU PARASSOLS Y PÍ, Prèbere, Missioner apòstolich etc., etc.*—Barcelona. Llibreria de Ntra. Sra. de Montserrat, Jaume I, 13.—1889.—Un fasc. de 15 X 10 centimetr. y 16 págs.

Lo Sr. Parassols ha compendiat curiosas notas sobre lo naixement y vida de St. Joan de Mata, guiantse en alguns documents del arxiu del ex-monastir de Sant Joan de las Abadessas, y altras investigacions interessants pera arribar al fi que 's proposa, que sembla ésser la propagació á Catalunya de la devoció á n' aquest sant.

SAN RAYMUNDO DE PEÑAFORT, *por el excelentísimo Sr. D. MANUEL DURÁN Y BAS, Decano de la Facultad de Derecho y del Colegio de Abogados de Barcelona.—Con aprobación eclesiástica.*—Barcelona. Imp. de los Suc. de N. Ramirez y C.^a, Pasaje Escudillers, 4.—1889.—Un fasc. de 26 X 17 centimetr. y 91 págs.

En la biografía del ilustre catalá St. Ramon de Penyafort hi han molts punts á esclarir. Algo hi há además entre las boyras de la llegenda, y 's fa molt difícil y deuría anarse ab peus de plom al entrar en l' estudi de la vida del sant, si 's volgués fer ab tot rigorisme histórich. Si 's tracta de escriure sa vida considerantlo com á sant es altra cosa.

Lo Sr. Durán ha sapigut conciliarho tot y dat lo carácter del seu treball, ha reunit ab molta trassa los datos que de St. Ramon se coneixen, ha discutit ab alguns autors sobre punts de sa vida y l' ha estudiat principalment com á compilador de las Decretals de Gregori IX.

Aquesta biografía va dedicada al Colegi de Advocats de Barcelona, y l' autor ha estudiat á Ramon de Penyafort més com á canonista, |que ja es en lo que sobressurt la personalitat y en lo que més fama ha guanyat lo ilustre sant catalá.

MOSTRA DELS ESCRITS *en prosa y vers del Rnt. Dr. FRANCESCH VICENS GARCÍA Rector de Vallfogona, prechida d' algunes noticies biográfiques del autor, per Mossen RAMON CORBELLA, Prèbere.*—Ab aprobació eclesiástica.—Vich. Tip. y Llibreria Católica de Sant Joseph, Plassa Major, 40.—1889.—Un vol. de 18 X 13 centimetr. y 160 págs., 1'25 ptas

Al autor, qu' es admirador de 'n Garcia, li dol que la popularitat del rector de Vallfogona se dega en part á las composicions bon xich massa lliures que se li atribueixen. Però quí 'n provará sa il·legitimitat? A nostre entendre molts de las de

aquest género, que no 'ns agrada, tenen tan marcat lo segell del poeta que tota mostra de sas obras sens algunas d' aqueixas resultar  incompleta.

La colecció que publica mossen Corbella, es molt ben triada,   inclou las composicions en que García demostr  que alguna volta, escassa, fou més que poeta enginyós y humorístich.

Lo interessant del llibre son las noticias biográficas que dona, y en aquest concepte, hem de saber grat   mossen Corbella del mellor estudi que s' es fet sobre 'l popular rector de Vallfogona.

LAS CONSECUENCIAS, *novela de ANTONI CARETA Y VIDAL.*— *Barcelona. La Ilustració Catalana, 220, Granvia.*— Un vol. de 19 X 12 cent metr. y 260 páginas, 3 ptas.

Las dificultats que troba un exp sit pera fer son paper en la vida, es certament un bon tema pera desenrotllar en una n vela.

Aixís ho ha fet lo Sr. Careta, que ha demostrat qualitats no comunas pera aquest género literari, y ho ha fet quasi sempre ab acert; dibuixant alguns de sos personatges ab justesa y correcció y disposant una bona gradació de capítols.

Lo defecte principal de la obra es lo no ser prou treballada: potser un poch m s *pahida* haguera eixit una novela de las que no sovintejan. Hi han tochs poch decidits, que poden fer creure que la novela s' ha anat escrivint mentre 's publicava en la *Ilustració Catalana*.

Tampoch trobém gayre real lo llenguatge que usan los interlocutors las m s de las vegas; encara que tem m que l' autor ho ha fet   posta.

NOVAS

Tan mateix sembla que serà un fet l' erigir un monument   Prim en la ciutat de Reus.

Y diuhen si també se 'n erigir  all  mateix un   n' en Fortuny, encara que aquest, si ac s deur  realitzar-se molt després d' aquell   judicar per l' estat dels treballs de l' un y l' altre.

J  ser  hora que Reus prob s de una manera ostensible que no solament sab donar   la terra catalana bon contingent d' elements actius   inteligents, sinó que també sab honrar llur memoria, quan han deixat d' existir, sobretot en aquells que sobressurten del nivell comú, dels quals ne conta tres Reus en lo que va de sigle: en Prim, en Fortuny y lo metje Mata.

—Los fotogr fos mallorquins germans Sellar s, han comensat la publicació d' un *Album de Mallorca*, estampat en fototipia, que contindrà un centenar de láminas dels monuments y punts més delitosos de nostra germana Mallorca.

—Lo municipi de Menorca ha acordat la formació de un museo local, ahont pogan estudiarse los caràcters de la cultura d' aquella localitat   través del temps. S' ha nombrat conservador del museo al professor municipal de dibuix y adem s una comissió Directiva, composta de tres veh ns y dos representants del ajuntament.

Varios objectes de certa importancia s' han adquirit pera comensar las coleccions.